

Nr 23.*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i riksdagens arbetsformer.*

Uti en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 49, av herr *Holmbäck* hemställes, att riksdagen ville till vidare grundlagsenlig behandling antaga ändringar i riksdagsordningen i enlighet med vissa i motionens motivering närmare angivna, av utskottet nedan återgivna riktlinjer.

Beträffande motiveringen får utskottet i övrigt hänvisa till motionen.

I. Under punkt 1 i motionen framhålles, att de år 1949 genomförda grundlagsändringarna med avseende på riksdagens arbetsformer, enligt vilka riksdagens vårsession avslutas antingen senast den 31 maj eller också den 15 juni, för det fall att behandlingen av framlagda ärenden undantagsvis bedömes vara avslutad senast sistnämnda dag, medfört en stark forcering av arbetet inom kamrarna under de sista veckorna av maj månad. Med hänsyn härtill föreslås i motionen, att reglerna i § 2 riksdagsordningen om tiden för vårsessionens avslutning ersättas med ett stadgande, att utskotten före visst datum, förslagsvis den 15 maj, skola avlämna utlåtande i de ärenden, som remitterats till dem, eller framställning om uppskov med ärendets behandling till annan session eller till nästföljande riksdag. Därest behandlingen av framlagda ärenden icke synes föranleda höstsession, föreslår motionären, att tidpunkten för avlämnande av utskottsutlåtande eller framställning om uppskov bör bestämmas till senast den 1 juni. Om man på detta sätt reglerade vårsessionens längd genom bestämmelser om när utskottsutlåtanden eller framställningar om uppskov senast skola avlämnas, skulle enligt motionären kammardebatterna kunna förläggas på vida lämpligare sätt än nu, utan att det skulle medföra någon väsentlig förlängning av vårsessionen.

Utskottet delar motionärens uppfattning, att den forcering av kammararbetet, som äger rum under vårsessionens sista veckor, icke är önskvärd. Motionären har anvisat en väg till lösning av frågan, men även andra möjligheter finnas att minska denna forcering och ha också blivit föremål för överväganden inom konstitutionsutskottet. Ett bedömande av sättet, på vilket frågan lämpligen bör lösas, synes emellertid enligt utskottets uppfatt-

ning ej böra äga rum förrän ytterligare erfarenheter vunnits av den organisation av riksdagens arbetsformer, som genomfördes år 1949. Utskottet avstyrker därför nu ett reglerande av vårsessionens längd efter de riktlinjer, som föreslagits under den förevarande punkten i motionen.

II. Under punkterna 2 och 3 i motionen framför motionären dels skilda förslag till utvidgning av motionsrätten, dels ock ett förslag om möjlighet att uppskjuta motioner till riksdag efter nyval till andra kammaren.

a. Motionären föreslår en utsträckning av tiden för väckande av motioner, som ej föränledas av propositioner, från den nu gällande tiden av 15 dagar från statsverkspropositionens avlämnande till förslagsvis två månader räknat från samma tidpunkt.

Utskottet vill med anledning härav erinra om att motionstiden fram till år 1933 var begränsad till 10 dagar utom för grundlagsfrågor och frågor, som tillhörde tillfälligt utskott, för vilka längre motionstider voro stadgade. Nämnade år avskaffades de längre motionstiderna, vilket bl. a. motiverades med att dessa voro ägnade att bereda utskotten svårigheter att inom rimlig tid planlägga sitt arbete. Samtidigt som de längre motionstiderna avskaffades, utsträcktes den allmänna motionstiden till 12 dagar. Enligt den år 1946 tillsatta kommittén för riksdagens arbetsformer (SOU 1947: 79) hade erfarenheten visat, att motionstiden om 12 dagar var väl kort. De sakkunniga föreslogo därför en förlängning av motionstiden till 15 dagar. I proposition (nr 244) till 1948 års riksdag med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen framlades ett sådant förslag, och år 1949 genomfördes grundlagsändring om motionstidens förlängning till 15 dagar.

Den av motionären föreslagna utvidgningen av motionstiden till två månader skulle enligt utskottets mening medföra svårigheter för utskottsarbetet. Detta skulle nämligen fördröjas avsevärt, då arbetsmaterialet ej skulle kunna överblickas förrän efter två månader från sessionens början, vilket skulle vara ägnat att bidra till en ytterligare forcering av kammararbetet under sessionens sista veckor. Utskottet finner sig därför böra avstyrka motionen i denna del.

b. Motionären föreslår vidare inrättande av en fristående motionstid om förslagsvis en vecka vid höstsessionens början.

Med anledning härav vill utskottet erinra om att syftet med inrättandet av en riksdagens höstsession enligt 1946 års sakkunniga för riksdagens arbetsformer (SOU 1947: 79) var att möjliggöra för riksdagen att fullfölja behandlingen av sådana ärenden, som ej kunnat medhinnas t. o. m. den 31 maj. De sakkunniga ansågo därför, att propositioner ej annat än i yttersta undantagsfall borde framläggas under höstsessionen. Denna session borde nämligen reserveras för slutbehandlingen av uppskjutna ärenden. I Kungl. Maj:ts proposition (nr 244) till 1948 års riksdag med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen framhöll föredragande departe-

mentschefen, att det vore tydligt att ett tillfredsställande resultat ej skulle vara att vinna av uppdelningen på två sessioner, om riksdagen även under höstsessionen skulle få en mängd nytt arbetsmaterial sig förelagt. Departementschefen ansåg därför i likhet med de sakkunniga, att nya propositioner endast i undantagsfall borde få framläggas vid höstsessionen. Riksdagen antog år 1949 slutligt berörda förslag till grundlagsändringar.

Motionärens förslag om en fristående motionsrätt vid höstsessionens början är enligt utskottets mening ett avsteg från de principer, som legat till grund för riksdagens uppdelning i två sessioner, vilket utskottet ej för närvarande kan tillstyrka. Men om en uppmjukning av bestämmelserna om rätten att avlämna propositioner under höstsessionen i framtiden skulle visa sig behövlig, då kan det finnas anledning taga frågan om motionsrätten vid höstsessionen under förnyad omprövning.

c. Såsom ett alternativ till förslaget om en fristående motionstid vid höstsessionen torde ett av motionären framfört förslag om utsträckning av tiden för väckande av motioner i anledning av propositioner, som uppskjutits till höstsessionen, böra betraktas; ett genomförande av det tidigare behandlade förslaget skulle nämligen onödiggöra det här framställda förslaget. Rätten att väcka motioner vid höstsessionens första sammanträde i anledning av propositioner, som uppskjutits från vårsessionen, innebär en avsevärd förlängning av tiden för väckande av dessa motioner. Det förhållandet att motionstiden är begränsad till höstsessionens första sammanträde är betingat av önskemålet att höstsessionens arbete skall kunna igångsättas omedelbart. Utskottet finner ej skäl tillstyrka det framförda förslaget.

d. Motionären föreslår vidare att samma rätt att väcka motioner i anledning av propositioner, som uppskjutits till höstsessionen, också bör gälla vid uppskov av propositioner till nästföljande riksdag. Någon sådan motionstid är emellertid ej behövlig, då motioner i anledning av sådana uppskjutna propositioner kunna väckas under den ordinarie motionstiden vid den nya riksdagens början.

e. I samband med förslaget om inrättandet av en fristående motionstid vid höstsessionens början föreslår motionären ett upphävande av stadgandet i § 48 riksdagsordningen att ärendes behandling ej må uppskjutas till nästa riksdag, om nya val i hela riket till andra kammaren dessförinnan förrättas. Utskottet finner det framförda förslaget ej vara tillräckligt motiverat och avstyrker därför motionärens förslag i denna del.

III. Under punkt 4. föreslår motionären sådan ändring av § 52 riksdagsordningen, att talmännen få fullmakt att på ett friare sätt än nu ordna talarlistan vid remissdebatten, så att t. ex. en talare alltid eller i regel kommer att följas av en talare från ett annat parti.

I anledning härav får utskottet erinra om att kommittén för utredning av riksdagens arbetsformer i sitt 1947 avgivna betänkande (SOU 1947: 79) upptog frågan, om ej kammardebatterna kunde få en mer omväxlande och

livfull karaktär, därest talmännen gåves frihet att bestämma i vilken ordning anmälda talare skulle få yttra sig. De sakkunniga sade sig hysa vissa sympatier för tanken att på detta sätt öka talmännens myndighet, men de voro å andra sidan medvetna om att en reform av denna art kunde vara ägnad att ingiva betänkligheter. Samma syfte som en utökning av talmännens befogenheter i berörda hänseende hade särskilt i andra kamraren under de sista åren vunnits genom att talmannen gjorde informella överenskommelser med de anmälda talarna om ordningen dem emellan. Ett bestående av denna praxis i båda kamrarna syntes de sakkunniga vara ett smidigt sätt att göra debatterna mera omväxlande. Det ginge fritt från alla invändningar, som kunde anföras mot en genom uttryckliga stadganden företagen utvidgning av talmännens makt. De sakkunniga rekommenderade därför ett tilläpande i framtiden av denna formlösa metod för talarföljdens reglerande.

Utskottet finner i likhet med de sakkunniga att invändningar kunna resas mot den föreslagna utvidgningen av talmännens myndighet, och då syftet med förevarande förslag bör kunna vinnas på den av de sakkunniga rekommenderade vägen, finner sig utskottet böra avstyrka det under punkt 4. i motionen framförda förslaget.

IV. Under punkt 5. framhåller motionären, att uttrycket lagtima riksdag kvarstår i § 70 riksdagsordningen, trots att samma uttryck i övrigt utmönstrats ur grundlagarna som en följd av det år 1949 genomförda avskaffandet av urtima riksdagar. Utskottet tillstyrker därför en formell revision av § 70 riksdagsordningen.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motion, antaga såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 70 mom. 1—2 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 70.

1. De sex fullmäktige i riksbanken, vilka enligt 72 § regeringsformen skola utses av riksdagen, väljas å *lagtima riksdag* för tiden från valet, till dess sådant val under tredje året därefter försiggått. Två av de utav riksdagen utsedde fullmäktige

(Föreslagen lydelse:)

§ 70.

1. De sex fullmäktige i riksbanken, vilka enligt 72 § regeringsformen skola utses av riksdagen, väljas för tiden från valet, till dess sådant val under tredje året därefter försiggått. Två av de utav riksdagen utsedde fullmäktige skola årligen av-

(Nuvarande lydelse:)

skola årligen avgå. Har av riksdagen utsedd fullmäktig före utgången av den bestämda tjänstgöringstiden avgått, eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställs val för den tid, som för honom återstått.

2. Riksdagen skall jämväl välja fullmäktige att, jämlikt särskilt reglemente, förvalta riksgäldskontorets medel och tillhörigheter. Dessa fullmäktige skola vara sju och väljas *å lagtima riksdag* för tiden från valet, till dess sådant val under tredje året därefter försiggått. Ordförande bland fullmäktige väljes särskilt. Av de övriga sex skola två årligen avgå. Har fullmäktig före utgången av den bestämda tjänstgöringstiden avgått, eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställs val för den tid, som för honom återstått. Då val av ordförande äger rum, utses denne före övriga fullmäktige.

(Föreslagen lydelse:)

gå. Har av riksdagen utsedd fullmäktig före utgången av den bestämda tjänstgöringstiden avgått, eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställs val för den tid, som för honom återstått.

2. Riksdagen skall jämväl välja fullmäktige att, jämlikt särskilt reglemente, förvalta riksgäldskontorets medel och tillhörigheter. Dessa fullmäktige skola vara sju och väljas för tiden från valet, till dess sådant val under tredje året därefter försiggått. Ordförande bland fullmäktige väljes särskilt. Av de övriga sex skola två årligen avgå. Har fullmäktig före utgången av den bestämda tjänstgöringstiden avgått, eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställs val för den tid, som för honom återstått. Då val av ordförande äger rum, utses denne före övriga fullmäktige.

2) att motionen, i den mån den ej blivit besvarad genom vad utskottet ovan under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 maj 1951.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Karl August Johanson, Herlitz*, Björck*, Lindén, Gustav Emil Andersson, Sandberg*, Damström, Arrhén och Georg Pettersson; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Fast, Norén, Swedberg, Spångberg, Nolin, Larsson i Julita, Nordkvist*, Hansson i Skediga och Hammar.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Björck*, *Swedberg*, *Nordkvist* och *Hammar*, som ansett att utskottet bort tillstyrka det under III i utlåtandet behandlade förslaget.
